

Pregledni rad

Zaprimljen: 20. kolovoza 2024.

Prihvaćen: 19. prosinca 2024.

Podravski kraj u vojnoj prizmi povijesne dimenzije u razdoblju od 16. do 20. stoljeća

Marija Gombar¹

Sažetak

Cilj ovog rada je istražiti i detaljno analizirati povijesne utjecaje vojnih događaja na razvoj Podravskog kraja i njegovih stanovnika u razdoblju od 16. do 20. stoljeća. Smješten uz rijeku Dravu, Podravina je stoljećima igrala ključnu stratešku ulogu u povijesti Hrvatske, služeći kao granično područje i zona sukoba među različitim političkim i vojnim entitetima. Geografska važnost regije bila je presudna u oblikovanju njezine povijesti, budući da su vojne sile koje su prolazile ovim prostorom ostavljale značajan utjecaj na demografske, kulturne i gospodarske aspekte lokalnog života. Promjene vojnih strategija, organizacije i tehnologije tijekom povijesti dovele su do brojnih prilagodbi, koje su često testirale otpornost i sposobnost regije da očuva svoj identitet i suverenost. Posebna pažnja u ovom radu posvećena je područjima Koprivnice, Ludbrega i Đurđevca, kao primjerima ključnih središta u vojnim i društveno-kulturnim procesima. Istraživanjem se nastoji povezati povijesna uloga Podravine s njenim suvremenim značajem, ističući trajni utjecaj vojnih interakcija na razvoj ovog jedinstvenog dijela Hrvatske. Istraživanje povijesne uloge Podravine pruža temelje za razumijevanje suvremenih geostrateških izazova i važnosti regionalne sigurnosti.

Ključne riječi: *autoritativnost, Podravski kraj, povijesni pregled, utjecaji, vojni osvrt.*

---

¹ gombar.ma@gmail.com, magombar@unin.hr, Centar za obrambene i strateške studije „Janko Bobetko“, doktorandica Sveučilišta Sjever

1. Uvod

Podravina, smještena uz rijeku Dravu na području sjeverne Hrvatske, povijesno je značajna regija prepoznata po svojoj kulturnoj i povijesnoj baštini. Kao prostor bogat resursima i strateškim položajem, odigrala je ključnu ulogu u oblikovanju nacionalnog identiteta Hrvatske (Feletar, 1973). Tijekom stoljeća, Podravina se istaknula kao značajno poljoprivredno i trgovačko središte, dok je svoj strateški smještaj uz Dravu koristila za obrambene i vojne svrhe, posebice tijekom sukoba između Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva (Roksandić, 2001). Povijest Podravine svjedoči o kontinuiranoj ulozi ovog prostora kao granice i tampon-zone, što se može sagledati i u širem kontekstu europskog sigurnosnog sustava kroz povijest. Ključan događaj u povijesti regije bio je Karlovački mir iz 1699. godine, koji je presudno utjecao na stabilizaciju granica i daljnji razvoj područja (Karlovački mir, 1699). Osim toga, vojne interakcije koje su oblikovale regiju značajno su dokumentirane kroz sustav Vojne krajine (Rothenberg, 1981).

Sama riječ “Podravina” dolazi od riječi “Drava”, što označava područje uz ovu rijeku (Peters, 2004.). Različite političke i vojne okolnosti oblikovale su povijesni razvoj Podravine, a Habsburško-osmanski ratovi bili su presudni za definiranje njenih granica i regionalnog identiteta što je potvrđeno Karlovačkim mirom (1699).

Kroz povijest, Podravina je bila pod utjecajem različitih vojnih sila, uključujući Osmansko Carstvo, Habsburšku Monarhiju, Francusku, partizanske jedinice, te hrvatske snage tijekom Domovinskog rata. Svaka povijesna faza ostavila je duboke tragove na Podravini, mijenjajući njen demografski, gospodarski i obrambeni karakter (Feletar, 1973).

Depopulacija, militarizacija granica i prilagodba lokalnog gospodarstva bile su ključne posljedice tih utjecaja. Iako Podravina nije bila mjesto velikih vojnih sukoba, njen strateški smještaj činio ju je ključnim područjem za kontrolu i obranu, značajno utječući na povijesni razvoj regije. Najranija hrvatska povijest obuhvaća razdoblje tijekom kojeg su hrvatska plemena migrirala sa sjevera, iz svoje pradomovine iza Karpata,

preko Panonske nizine u područje današnje Hrvatske (Feletar, 1973). Premda se Hrvati u nekim izvorima opisuju kao miroljubiv narod, povijesni zapisi potvrđuju njihovu vještinu u ratovanju. Car Mauricijus navodi kako su Hrvati u ranom srednjem vijeku bili pješaci opremljeni teškim štitovima, drvenim lukovima i strelicama natopljenim otrovom, dok su koristili i raznovrsno oružje poput mlatova i palica. Njihova ratna strategija posebno se isticala u močvarnim i planinskim područjima, gdje su primjenjivali zasjede i ratne varke, koristeći čak i bacače kamenja na neprijateljske utvrde (Amstadt, 1969). Za vrijeme cara Justinijana (6. stoljeće) prvi se put spominju hrvatske čete na području Dalmacije, što odražava njihovu prilagodljivost specifičnim geografskim uvjetima Dalmacije, poznatim po teškim i nepristupačnim krškim terenima (Peters, 2004).

Najstarija hrvatska povijest obuhvaća razdoblje tijekom kojeg su hrvatska plemena migrirala iz svoje pradomovine iza Karpata, preko Panonske nizine u sadašnju Hrvatsku. Premda se Hrvati u nekim izvorima opisuju kao miroljubiv narod, povijesni zapisi ističu njihovu vještinu u ratovanju. Car Mauricijus bilježi kako su Hrvati bili izvršni pješaci, opremljeni teškim štitovima, lukovima i otrovnim strelicama, dok su koristili i raznovrsno hladno oružje poput palica i mlatova (Amstadt, 1969). Njihova ratna taktika temeljila se na iznenađenjima i zasjedama, a posebno su se isticali u borbama u močvarnim i planinskim područjima (Feletar, 1973). U spisima cara Justinijana prvi put se spominju hrvatske čete iz Dalmacije, što svjedoči o prilagodljivosti Hrvata specifičnim geografskim i klimatskim uvjetima (Peters, 2004). Hrvati koji su se selili na jug pokazali su se kao bolji ratnici u usporedbi s ostalim Slavenima, što potvrđuju njihova postignuća u Dalmaciji za vrijeme cara Justinijana. Tada se prvi put spominju hrvatske čete u Dalmaciji, a njihova vještina u borbi, prilagođena zahtjevnim krškim i nepristupačnim terenima, postala je ključna odrednica njihove vojne strategije (Mauricijus, prema Feletar, 1973).

Iz povijesnih izvora poznato je da su sredinom 6. stoljeća Hrvati, zajedno s Avarima, prodirali kroz Panoniju u rimske pokrajine. Kao pomoćne čete Avara, Hrvati su razvili specifične vojne taktike koje su bile temelj njihovih kasnijih uspjeha. Povijest Hrvata tijekom ovog razdoblja svjedoči o njihovoj kontinuiranoj borbi za političku i

vojnu samostalnost, što je postignuto tek krajem 20. stoljeća tijekom Domovinskog rata (Rothenberg, 1981; Feletar, 1973).

Osim susreta Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva, ovo je područje bilo i kontaktnim prostorom između hrvatskih i mađarskih zemalja okupljenih pod krunom sv. Stjepana. Povlačenjem granica Osmanskog Carstva prema jugu, što je formalizirano Karlovačkim mirom 1699., prostor Podravine ulazi u sastav Habsburške Monarhije te dobiva novu administrativnu i političku ulogu (Karlovački mir, 1699; Roksandić, 2001), a čitav je prostor Podravskog kraja uklopljen u sastav Habsburške Monarhije. On je unutar nje predstavljao kontaktni prostor Vojne krajine, Ugarske, civilnog dijela Hrvatske te Štajerske. U svakom slučaju podravsko se područje, tijekom ranoga novog vijeka, može smatrati širim prostorom *Triplex Confinium* ili *Tromeđe* habsburških, osmanskih i mletačkih krajišta, odnosno barem njegovim “sjevernim dijelom”.²

Tijekom povijesti, u bitkama Bijele Hrvatske pod vodstvom kneza Borne te u Panonskoj Hrvatskoj pod knezom Ljudevitom, hrvatska vojska bila je dobro organizirana i opremljena. Hrvati su tada koristili konjanicu naoružanu kopljima, lukovima i strijelama, pri čemu su se isticali smjelom i direktnom taktikom, što je značajno utjecalo na razvoj vojnih strategija kasnijih stoljeća. Ove su taktičke vještine bile preteča poznatih konjaničkih jedinica, koje su se osobito istaknule tijekom tridesetogodišnjeg i sedmogodišnjeg rata pod Isolanijem i barunom Trenkom (Feletar, 1973). Tada Hrvati već raspoložu s konjanicom naoružanom kopljima, lukovima i strijelama, ističući se smjelom i direktnom taktikom napada i obrane. Ova vojna strategija postala je preteča kasnijih konjaničkih jedinica, koje su se osobito istaknule u bitkama tijekom Tridesetogodišnjeg i Sedmogodišnjeg rata, pod vodstvom poznatih zapovjednika poput Isolanija i baruna Trenka (Feletar, 1973; Rothenberg, 1981).

Hrvatski ratnici prepoznati su i po vještim jurišnim zasjedama, koje su često rezultirale brzim opsadama i uspješnim osvajanjem terena i vojne opreme (Amstadt, 1969). Povijesni zapisi dodatno naglašavaju uporabu inovativnih taktika hrvatske kon-

² O projektu *Triplex Confinium*, usp. D. Roksandić, *Triplex Confinium*, Prilozi, 30, Sarajevo 2001., str. 43-61.

jice i pješaštva, uključujući ratne varke, zasjede i ugrožavanje bokova neprijateljskih postrojbi. Ove taktike bile su ključne za uspjehe poput pobjede nad Kadolachom, što je označilo važan trenutak u vojnoj povijesti Podravine (Amstadt, 1969; Rothenberg, 1981).

Tada Hrvati već raspoložu s konjanicom naoružani kopljima, lukom i strijelama te odlikuju se smjelom i direktnom taktikom napada i obrane, koja ih pozicionira kao preteču kasnijih konjaničkih jedinica. Te su jedinice stekle osobit ugled kroz sudjelovanje u borbama tijekom tridesetogodišnjeg rata i pod vodstvom vođa poput Isolanija i baruna Trencka (Feletar, 1973). Prema povijesnim zapisima, hrvatsko konjaništvo poznato je po uporabi zasjeda koje su često rezultirale brzim zauzimanjem terena i vojnih resursa (Amstadt, 1969). Iz povijesnih arhiva također su dokumentirane taktike, uključujući ratne varke, bočne napade i učinkovitu upotrebu malih jedinica na neprijateljske pozicije. Upravo su ove taktike omogućile pobjede poput one nad Kadolachom, koja se ističe kao presudna za povijest vojnog razvoja u ranim ratnim procesima Podravskog kraja (Rothenberg, 1981). Prema povijesnim zapisima, hrvatsko konjaništvo i pješaštvo koristili su napredne taktičke metode, uključujući zasjede, ratne varke i precizno planirane napade na neprijateljske bokove. Ove su taktike bile ključne za pobjedu nad Kadolachom, koja se u povijesnim izvorima često spominje kao prekretnica u vojnoj povijesti Podravskog kraja (Rothenberg, 1981). Povijesni izvori također ističu uporabu manjih jedinica koje su, uz element iznenađenja, uspijevale destabilizirati neprijateljske redove i osigurati strateške pobjede. Upravo su takve strategije omogućile stvaranje čvrstih obrambenih struktura u ranim ratnim sukobima ovog područja (Feletar, 1973).

Kao ključna središta u vojnoj i društveno-kulturnoj povijesti, Koprivnica, Ludbreg i Đurđevac ističu se svojom povijesnom ulogom. Detaljnim povijesnim pregledom ovih središta rad analizira njihov trajni utjecaj na oblikovanje regionalnog identiteta i razvoj današnje Podravine (Peters, 2004).

2. Osmanski napadi i Vojna krajina - Habsburško-osmanski ratovi

Podravina, kao ključna zona obrane, bila je stalno izložena osmanskim napadima. Upravo ta izloženost utjecala je na formiranje posebnih vojnih i administrativnih sustava, poput Vojne krajine. Tijekom 16. i 17. stoljeća, Osmansko Carstvo nastavilo je širiti svoje granice na Balkanu, stavljajući Podravinu na prvu crtu obrane protiv Osmanlija. Posebno nakon teškog poraza hrvatskih snaga u Bitci na Krbavskom polju 1493. godine, regija je pretrpjela velike gubitke, uključujući masovna razaranja i depopulaciju. Kao odgovor na stalne osmanske prijetnje, Habsburška Monarhija uspostavila je Vojnu krajinu – vojno-administrativnu zonu koja je obuhvaćala i dijelove Podravine. Lokalno stanovništvo igralo je ključnu ulogu u obrani regije, a mnogi su služili kao krajišnici, specijalizirani granični vojnici ((Rothenberg, 1981). Ova militarizacija regije ne samo da je definirala njenu obrambenu ulogu već je imala i dugotrajan utjecaj na društveni i kulturni razvoj (Feletar, 1973; Karlovački mir, 1699; Rothenberg, 1981). Stanovništvo Podravine imalo je ključnu ulogu u obrani od Osmanskog Carstva, s mnogima koji su bili regrutirani kao „krajišnici, specijalizirani vojnici graničari“. Militarizacija regije ostavila je dubok trag na društveni i kulturni razvoj Podravine, dok je istovremeno naseljavanje izbjeglica iz drugih dijelova Hrvatske i Balkana oblikovalo njezinu demografsku sliku (Rothenberg, 1981).

Podravina, smještena uz rijeku Dravu, od davnina je imala značajnu geostratešku ulogu, osobito tijekom Habsburško-osmanskih ratova (Peters, 2004). Istočni dijelovi regije bili su izloženi stalnim prijetnjama i vojnim sukobima, budući da su Osmansko Carstvo i Habsburška Monarhija neprekidno pokušavali proširiti svoje teritorijalne sfere utjecaja. Rijeka Drava često je služila kao prirodna granica i ključna obrambena linija, čime je Podravina postala ključnim pograničnim područjem između kršćanskog zapada i osmanskog istoka (Feletar, 1973; Karlovački mir, 1699).

Kako bi se zaštitila od osmanskih upada, Habsburška Monarhija organizirala je sustav *Vojne krajine*³ u kojem je Podravina igrala značajnu ulogu. Vojna krajina bila je niz utvrda i vojnika stacioniranih uz granicu, a stanovništvo je bilo mobilizirano u obrambene jedinice. U Podravini su važni gradovi i utvrde, poput Koprivnice, Đurđevca, Križevaca i Varaždina, postali snažne obrambene točke protiv Osmanlija.⁴ Đurđevačka utvrda, primjerice, bila je poznata po svojoj obrani od Osmanlija u tzv. *Legendi o picokima*⁵, kada su se branitelji navodno obranili na originalan način, ispaljujući posljednju hranu (pijetla) iz topa kako bi prevarili Osmanlije. U sklopu tih vojnih sukoba, Podravina je bila izložena periodičnim pljačkama, ratnim pohodima i devastacijama, no granice regije uspjele su se zadržati zahvaljujući snažnoj vojnoj prisutnosti i učinkovitom sustavu obrane. Utvrde i stražarnice uz rijeku Dravu bile su ključne točke obrane. Rijeka Drava, kao prirodna prepreka, imala je značajnu ulogu u zadržavanju osmanskog napredovanja prema zapadu. Iako su Osmanlije povremeno prodirale duboko u Habsburške teritorije, rijeka Drava često je služila kao linija obrane, a s vremenom su se granice stabilizirale, posebno nakon velikih ratova tijekom 17. stoljeća.

Na dijelu ovog prostora od 16. stoljeća formira se vojnokrajiško područje (hrvatsko-slavonskih, ugarskih i osmanskih krajina) sa svim svojim posebnostima. Među Osmanskim Carstvom i Habsburškom Monarhijom, bez obzira na njihova međusobna neprijateljstva, postojale su specifične povezanosti. Obje su imperije funkcionirale na sličan način, s trajnim interesima za hegemonijom na svojim granicama – Osmanlije na Istoku (npr. Perzija), a Habsburzi na Zapadu (npr. Francuska). U trenucima zajedničkih interesa često su se dogovarali, bez obzira na vjerske ili ideološke razlike, što pokazuje složenost njihove povijesne dinamike. Prostor Podravskog višekrajišja nudi bogatu i slojevitvu povijesnu zbilju, koja se mora sagledavati kroz prizmu imperijalne nadodređenosti i trajnih vojnih interakcija (Kiszling, 1966; Roksandić, 2001).

Osim susreta Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva ovo je područje ra-

---

3. Vojna krajina (njem. *Militärgrenze*) bila je specifična vojno-administrativna zona unutar Habsburške Monarhije, osnovana u 16. stoljeću kako bi se zaštitili habsburški posjedi od Osmanlijskog Carstva. Bila je jedna od najvažnijih obrambenih linija Europe u borbi protiv Osmanskog Carstva. Njeno povijesno značenje proteže se na više aspekata, od vojnog, političkog, društvenog do kulturnog, te je imala velik utjecaj na povijest Hrvatske i šire regije.

4. Feletar, Dragutin. „Podravina“, Podravka, Koprivnica, 1973.

5. Legenda o Picokima jedno je od najpoznatijih povijesnih i kulturnih naslijeđa grada Đurđevca u Podravini. Priča je vezana za događaje iz 16. stoljeća, kada su stanovnici Đurđevca, prema legendi, lukavo prevarili osmanske osvajače. Ova legenda postala je dio lokalne tradicije i identiteta te je kroz stoljeća prerasla u poznatu povijesnu priču koja se slavi kroz manifestaciju “Picokijada”.

nije bilo i kontaktnim prostorom habsburških zemalja te zemalja okupljenih pod krunom Sv. Stjepana (tj. Hrvatskog kraljevstva s jedne te Mađarskog kraljevstva s druge strane). Povlačenjem granica Osmanskog Carstva prema jugu (nakon Karlovačkog mira 1699.), čitav je prostor Podravskog kraja uklopljen u sastav Habsburške Monarhije. On je unutar nje predstavljao kontaktni prostor Vojne krajine, Ugarske, civilnog dijela Hrvatske te Štajerske. U svakom slučaju Podravsko se područje, tijekom ranoga novog vijeka, može smatrati širim prostorom Triplex Confiniuma ili Tromeđe habsburških, osmanskih i mletačkih krajišta, odnosno barem njegovim “sjevernim dijelom”.⁶

*Varaždinski generalat*⁷ bio je vojno-administrativna jedinica *Vojne krajine* koja je postojala u okviru Habsburške Monarhije od 16. do 19. stoljeća. Ova jedinica obuhvaćala je područje oko Varaždina te značajne dijelove Podravine, a njena osnovna funkcija bila je obrana habsburških teritorija od osmanskih prodora. Generalat je bio dio šireg sustava Vojne krajine, organiziranog kako bi služio kao obrambeni štit protiv Osmanlija (Rothenberg, 1981). Nakon osmanskih osvajanja tijekom 16. stoljeća i pada dijelova Hrvatske pod osmansku vlast, Habsburška Monarhija uspostavila je vojno-organizirane krajiške zone, koje su bile pod izravnom upravom Bečkog dvora (Kiszing, 1966). Varaždinski generalat uspostavljen je krajem 16. stoljeća, u vrijeme kada je Osmanlijsko Carstvo bilo na vrhuncu svoje ekspanzije na Balkanu, dok su Habsburgovci razvijali sustav obrane. Generalat je obuhvaćao teritorije sjeverozapadne Hrvatske, uključujući grad Varaždin i veći dio Podravine (Kiszing, 1966). Ključna vojna i administrativna središta unutar generalata bili su Koprivnica, Đurđevac, Križevci, Ivanić-Grad te Varaždin. Ove utvrde služile su kao centri obrane i logističke potpore krajiškoj vojsci (Rothenberg, 1981).

Na čelu Varaždinskog generalata nalazio se general, koji je bio izravno odgovoran caru te upravljao vojnim, sudskim i administrativnim poslovima na ovom području. Graničari (krajišnici) su, osim vojne službe, često obrađivali zemlju u svojoj blizini.

6. O projektu Triplex Confinium, usp. D. Roksandić, *Triplex Confinium*, Prilozi, 30, Sarajevo 2001., str. 43-61.

7. Varaždinski generalat bio je jedna od administrativno-vojnih jedinica unutar Vojne krajine, koja je obuhvaćala dijelove današnje sjeverozapadne Hrvatske. Osnovan je u 17. stoljeću, Varaždinski generalat je imao ključnu ulogu u obrani Habsburške Monarhije od osmanske prijetnje i dio je šire strukture Slavonske vojne krajine. Generalat se nalazio u središtu Habsburške obrambene linije protiv Osmanlija, a njegovo središte bilo je u gradu Varaždinu, koji je imao važnu vojnu i stratešku ulogu. Petrić, Hrvoje. „Pogranična društva i okoliš, Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću“. Meridijan, Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju Zagreb, 2012., str. 435.

Ovaj sustav predstavljao je oblik specifične vojne feudalne organizacije, gdje su krajišnici uživali određene slobode i pravo na zemljište u zamjenu za stalnu vojnu službu (Feletar, 1973; Rothenberg, 1981). Iako je Varaždinski generalat formalno ukinut krajem 19. stoljeća, njegovo nasljeđe vidljivo je u suvremenim konceptima granične sigurnosti i organizacije.

3. Karlovački mir

Povijesno važan Karlovački mir⁸ iz 1699. godine označava nužni preokret u povijesti Habsburškog carstva i Vojne krajine. Ponovno ujedinjenje dotad osmanskih dijelova Ugarskog i Hrvatskog kraljevstva s matičnim zemljama (što u konkretnoj povijesnoj situaciji znači i ujedinjenje s većim tijelom Austro-Ugarske Monarhije) vodi do značajnih promjena na srednjoeuropskoj zemljopisnoj karti. Iako se osmanska vojna snaga, a time i pritisak Porte na bečki dvor, tijekom sljedećih desetljeća stalno smanjuje, bečki interes za vojni bedem u jugoistočnim zemljama monarhije i dalje postoji. Tijekom apsolutizma važnost Vojne krajine kao “izvor jeftine vojske”⁹ sve se više povećava. Tako ni poslije Karlovačkog mira ne dolazi do pakta među Habsburgovcima i graničarima jer je za krajiško stanovništvo život na kordonu još znatno atraktivniji od egzistencije unutar feudalnog sustava Banske Hrvatske. Posljedica obnovljene interesne konstelacije poslije Karlovačkog mira za bečki dvor znači prenošenje isprobanog vojnokrajiškog sustava na granične crte novoosvojenih teritorija te kroz raznovrsne upravne reforme postupno ostvarenje integracije krajiških vojnih jedinica u uži organizacijski sklop redovite austrijske vojske. Osim toga, Vojna krajina na granici Osmanskog Carstva dobiva i dodatnu funkciju tzv. sanitarnog kordona¹⁰. Ukratko, tijekom 18. stoljeća Vojna se krajina u kvalitativnom i u kvantitativnom pogledu i dalje gradi. Karakterističan detalj ovog konteksta je činjenica da je jedan od najstarijih dijelova vojnog kordona - tzv. Varaždinska vojna krajina - ostao u funkciji i poslije 1699. godine. Vojno krajiški sustav je na ovom području kordona bio sačuvan, iako je tijekom Karlovačkog mira izgubio svaku geografsku vezu s granicom Osmanskog Carstva.

8. Karlovački mir. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 17.9.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/karlovacki-mir>

9. Valentić, M., „Vojna krajina i pitanje njezina sjedinjenja s Hrvatskom 1849. - 1881.“, Zagreb 1981. str. 153.

10. Valentić, M., „Vojna krajina“, 160.

Nije samo udaljenost Varaždinske krajine od osmanske granice tom području dala karakter lokalne posebnosti u Podravini. Rudolf Kiszling¹¹ istaknuo je da je specifičan geografski položaj Varaždinske vojne krajine, koja se nalazila između civilne Hrvatske i civilne Slavonije, poslije Karlovačkog mira znatno otežavao rad banskih upravnih ustanova.¹² Navedeni primjer nedvosmisleno ističe važnost izgradnje prometnih veza između civilne Hrvatske i civilne Slavonije. „Civilna uprava ugarsko-hrvatskih zemalja trebala je koordinirati sve projekte s bečkim ustanovama koje su bile nadležne za promet u Vojnoj krajini, najprije s Dvorskim ratnim vijećem, a poslije revolucije 1848./49. s Ministarstvom rata. „¹³

Potpisivanjem Karlovačkog mira 1699. Podravina prestaje biti pograničnom regijom, ali zadržava zasebni regionalni identitet u odnosu na susjedna područja. Sredinom 18. stoljeća Koprivnica prestaje biti dijelom Slavonske vojne krajine (Varaždinskog generalata), a na preostalom vojno krajiškom teritoriju se utemeljuje Đurđevačka pukovnija. Tako se sve do razvojačenja Đurđevačke pukovnije¹⁴ 1871. zadržao dvojni kulturni, gospodarski i društveni razvoj dviju Podravina – vojno krajiške i civilne. Nakon 1871. Podravina se nastavlja razvijati u jedinstvenom društvenom i gospodarskom sustavu Banske Hrvatske. Zanimljivo je da regija Podravina od kasnoga srednjega vijeka kasnije više nikada nije obuhvaćala jedinstvenu političku ili administrativnu cjelinu već je «podravska» regionalni identitet građen na kulturno-povijesnoj osnovici te prirodno-geografskoj odrednici pridravске nizine tj. prostora između rijeke Drave i bilogorsko-kalničkih pobrđa. Važnost Karlovačkog mira leži u povijesnom definiranju teritorijalnih granica, čiji utjecaj i danas odjekuje u regionalnoj politici i granicama Hrvatske.

---

11. Kiszling, R. bio je austrijski povjesničar, geograf i arheolog koji je ostavio značajan trag u istraživanju povijesti Podravine i šireg područja sjeverne Hrvatske. Njegov rad bio je važan za proučavanje povijesnih, etnografskih i geografskih aspekata ovog kraja, a njegova djela i istraživanja i danas su važan izvor informacija o povijesti Podravine.

12. Usp. KISZLING, Rudolf. Die Einrichtung der österreichischen Militärgrenze; str. 179-185 (182) u: Mayer, Theodor (urednik): Südostdeutsches Archiv; 9. svezak; München 1966: "Der noch weit zurückliegende Warasdiner Grenzdistrikt blieb aber in seiner zurückgezogenen Lage erhalten. Durch ihn wurde das nicht-militärische Zivilkroatien, auch das Provinziale genannt, von dem östlich davon liegenden Zivilslawonien getrennt, was der von Agram aus gelenkten politischen Verwaltung einige Schwierigkeiten bereitete."

13. Brozović, L. Grada za povijest Koprivnice, Koprivnica, 1978.

14. Pleskalt, Ž. „Bjelovarske pukovnije na europskim ratištima 1756.-1918. godine“, Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, I(2007), str. 111.-124.

4. Novo Podravsko doba i Srednji vijek

Križevci su u srednjem vijeku bili u naponu snage s prerogativima glavnog grada Hrvatske i središte velike Križevačke županije. Tada dolazi turska opasnost i nekoliko puta Križevci i okolica su bili spaljeni. Zbog toga nemamo puno uvida u sjaj srednjovjekovnih Križevaca.¹⁵ Granica s Osmanlijama bila je dvadesetak kilometara od grada, koji je u tom razdoblju bio u krizi. Turska prijetnja zahvatila je i Podravinu. Kako bi organizirao obranu ovog područja, Zrinski je 1548. godine nagovorio kralja da obranu povjeri kapetanu Luki Sekelju, koji je držao svoje čete u Koprivnici, Virju i Đurđevcu. Ovaj događaj označava formiranje Koprivničke kapetanije, koja je bila dio slavonske Vojne granice i temelj za kasniju uspostavu Vojne krajine u Podravini (Feletar, 1973).

Na križevačkom području tvrđava Veliki Kalnik odolijevala je svim nastajima Osmanlija i dvaput uspješno obranila kalnički kraj od neprijatelja. Tijekom 16. i 17. stoljeća brojni izbjegli stanovnici iz opustošenih krajeva naselili su brežuljkasta područja koja su bila pod vojnom upravom. Prodorom Osmanlija nekadašnja Kraljevina Hrvatska bila je svedena na "ostatke ostataka". Dio tog područja bio je pod direktnom vojnom upravom, dok su preostali dijelovi pripadali trima županijama: Zagrebačkoj, Varaždinskoj i Križevačkoj. Križevačka županija obuhvaćala je sjeverni i zapadni dio križevačkog kraja. Međutim, tijekom 16. i 17. stoljeća županija je postojala samo formalno, dok je u stvarnosti bila sjedinjena sa Zagrebačkom (Roksandić, 2001; Feletar, 1973).

Nešto je veća sigurnost u Podravini i Prigorju nastala nakon 1606. godine, kad je Turski sultan sklopio prvi pravi mir s kraljem Rudolfom. Pomalo se počinje vraćati stanovništvo u opustošene krajeve. Odlukom kralja Rudolfa iz 1578. godine, granično područje prema Turskoj u Hrvatskoj dolazi pod neposrednu upravu štajerskog nadvojvode Karla, podvrgavši mu sve zapovjednike graničnih utvrda, što znači da Vojna Granica

¹⁵Razgovor s povodom. Zdenko Balog i Nikola Žulj – autori monografije Križevci – vjekovi slobodnog kraljevskog grada – Grad i spomenici, prigorski.hr, preuzeto 20. kolovoza 2024.

de facto više nije bila pod jurisdikcijom hrvatskog Sabora. Cijela Vojna Granica je 1630. godine posve izuzeta od kompetencija najviših hrvatskih organa izdavanjem tzv. Statuta Valachorum / Vlaški statut.¹⁶

„Neposredno nakon cezure Karlovačkog mira 1699. godine ugarsko-hrvatski staleži zahtijevali su ukidanje Varaždinskog generalata, ali do toga nije došlo zbog opće važnosti krajiške vojne snage za cjelokupnu monarhiju i socijalnih interesa graničara. No, s obzirom na prvi aspekt, valja spomenuti da je u konkretnoj povijesnoj situaciji poslije 1699. tek buna kneza Rákóczija između 1703. i 1711. bečkom dvoru u punoj mjeri predstavila veliku važnost graničara za opće vojne potrebe monarhije. Čak su se graničari Varaždinskoga generalata i dobrovoljno javljali za vojne akcije protiv Rákóczi-ja što više nije imalo nikakve veze sa zaštitom od osmanskih napada i kako bi spriječili razvojačenje njihova dijela krajine i reintegraciju u feudalni sustav.“¹⁷

U 18. stoljeću graničari su se već borili na svim bojištima na kojima je Habsburška Monarhija bila prisutna te to stoljeće prije svega ima značenje epizode reforma na kordonu. Ciljevi reforma bili su jačanje utjecaja bečkih središnjih ustanova na strukturu krajiške komande, normiranje i izjednačavanje pravne situacije, integracija krajine u opće austrijske vojne strukture te povećanje efikasnosti vojnokrajiškog instituta. U tom je smislu Joseph Friedrich von Sachsen-Hildburghausen dobio zadatak za širu obnovu vojnokrajiškog sustava. Svoj rad je počeo 1735. u Varaždinskom generalatu.¹⁸ Sve nadležnosti Dvorskog ratnog vijeća u Grazu ukidaju se 1743. godine. Kada je 1746. izbila buna varaždinskih graničara protiv reforme bečkog dvora (Gunther E. Rothenberg tvrdi da se točni uvjeti ne mogu potpuno rekonstruirati), Hildburghausen je potvrđivanjem privilegija pravoslavnim graničarima u Varaždinskom generalatu mogao zaustaviti taj nemir.¹⁹ Krajiška prava iz 1754. riješila su “pitanje vlasništva zemlje u Vojnoj kraji- ni”, i to “u tom smislu da je sva zemlja proglašena carskim posjedom - lenom”²⁰ pa su graničari koji su napustili krajinu izgubili sva prava na svoja zemljišta.

Nadalje, u kontekstu regulacije granice Varaždinske krajine zagrebački je biskup odigrao veliku ulogu. Predmet spora između njega i vojne uprave bio je pripadnost

16. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vlaski-statuti>

17. Amstadt, Jakob: Die k. k. Militärgrenze 1522-1881; disertacija, Würzburg 1969.; str. 97.

18. Hietzinger, Karl Bernh[ard] von: Statistik der Militärgrenze des österreichischen Kaiserthums; 3 sveska; Beč 1817., 1820. i 1823.; svezak 3, str. 15.

19. Rothenberg, Gunther E.: Die österreichische Militärgrenze in Kroatien 1522 bis 1881; str. 107.

20. Valentić, str. 15.

mjesta Ivanića, koji je 1765. definitivno postao dijelom Vojne krajine. Ivanić je bio jedan od tzv. krajiških "komuniteta". Ta mjesta s određenim privrednim privilegijama trebala su služiti gospodarstvenom razvoju u Vojnoj krajini. U Varaždinskoj krajini su taj status najprije imali sjedište general-komande i obiju pukovnija Bjelovar te Koprivnica i već spomenuto mjesto Ivanić, ali je Koprivnica na sjevernom kraju Varaždinskoga generalata 1768. godine bila isključena iz krajiškog teritorija pa sjedinjena s provincijalnom Hrvatskom.²¹ Zajedno s kantonalizacijom austrijske Vojne krajine od početka 80-ih godina 18. stoljeća došlo je do većih promjena unutarnje krajiške uprave kada su vojni komandanti ustupili najveći dio civilnih kompetencija posebnim časnicima.²² To je ponajprije značilo olakšanje rada preopterećenih krajiških pukovnija, ali su se tijekom Napoleonovih ratova pokazali praktični nedostaci novog sustava pa je cijela krajiška administracija bila ponovno reformirana krajem 18. stoljeća u smislu kompromisa između prethodnih rješenja. Nova kodifikacija krajiških prava od 1807. godine zapravo predstavlja kraj konsolidacije "klasičnog tipa" Vojne krajine. Rijeka Drava svojim nemirnim tokom nije samo oduzimala prostor već ga je i osvajala.

5. Vojna Podravina kroz 19. i 20. stoljeće

„Revolucija iz 1848./49. ne vodi do razvojačenja Vojne krajine zato što su graničari bili potrebni u borbi protiv mađarske revolucije, zajedničkog neprijatelja bečkog dvora i hrvatskog nacionalnog pokreta. Postupnim ostvarivanjem zemljišnog rasterećenja u Banskoj Hrvatskoj u doba neoapsolutizma dotadašnji privilegirani status graničara gubi svoju valjanost, a konačno ostaju gotovo sve važne političke snage (i krajine i Banske Hrvatske) pri razvojačenju krajine.“²³

U ovoj pozadini podravski kraj ponovno služi kao polazna točka u argumentaciji onih koji se zalažu za ukidanje krajiške institucije. Iako u potpuno drugoj političkoj situaciji, hrvatski se političari priključuju riječima predstavnika staleža iz prethodnih stoljeća o "dijelu krajine bez geografskih veza s turskom granicom" u čemu se u drugoj polovici 19. stoljeća prije svega treba prepoznati strateški korak prema potpunoj likvi-

21. Hietzinger, svezak 3., str. 404.

22. Amastadt, str. 97.

23. Peters, M.S. „Varaždinska vojna krajina – Poseban razvoj jedne mikroregije u Podravini“, PODRAVINA Volumen 3, broj 6, str. 20., Koprivnica 2004.

daciji krajiške ustanove. Tako je potpuno ukidanje Vojne granice 1871. i njezino pripojenje Banskoj Hrvatskoj 1881., imalo značajan utjecaj na život ondašnjem pučanstva. Od područja bivše Križevačke pukovnije stvorena je Križevačka i Bjelovarska županija, a područje tadašnje Đurđevačke pukovnije pripalo je Bjelovarskoj županiji, a Koprivnica tako Varaždinskoj županiji.

Kada govorimo o razdoblju Drugog svjetskog rata na području Podravine, među javno najspominjanijim i najpopularnijim temama zasigurno su događaji vezani uz razdoblje partizanske »Podravske republike«. O tom razdoblju napisano je nekoliko publicističkih radova, a oni se ponajviše bave samom bitkom za Koprivnicu u studenom 1943. te nastankom većeg dijela oslobođenog teritorija na području Podravine. Koprivnicu su Partizani i zauzeli u studenom 1943. „Naime, najveći dio Podravine je do jeseni 1943. i kapitulacije Italije bio lišen većih ratnih zbivanja, ako izuzmemo diverzije partizana i povremene sukobe u kojima su ustaške vlasti dominirale. Osim manjinskih naroda Srba, Židova i Roma nad kojima je počinjen strašan zločin, širi slojevi stanovništva relativno su mirno živjeli do tog perioda. To se drastično promijenilo u posljednjim mjesecima rata. Nakon pada Podravske republike u veljači 1944. vlast u Podravini preuzela je zloglasna Crna legija na čelu s Rafaelom Bobanom koji je uveo strahovladu i donio Podravicima svakodnevnu bojazan za vlastite živote.“²⁴

S druge strane se i ojačani narodnooslobodilački pokret sukobljavao s ustaškim pristašama pa su Podravci od veljače 1944. do kraja rata zapravo živjeli između dvije vatre. U ovom dijelu valja se također osvrnuti i na sam pojam »Podravske republike«, budući da se partizanski teritorij sjeverozapadne Hrvatske oslobođen krajem 1943. i početkom 1944. nikad službeno nije tako nazivao. Ovo područje kolokvijalno je nazivano »Podravskom republikom«, a strukture NOP-a su u službenim dokumentima ova područja jednostavno nazivale oslobođenim teritorijem ili slobodnim teritorijem, bilo da se govorilo o području sjeverozapadne Hrvatske ili pojedinih kotara, mjesta i sl. Režimske novine iz 1945. i 1946. isto tako ne spominju pojam »Podravske republike«.²⁵ Tjednik »Glas Podravine« koji izlazi u Koprivnici od 1950. redovito je pisao o proslavama u spomen na oslobođenje Koprivnice 1943., jer povodom 7. studenoga slavi se i Dan grada, no pojam »Podravske republike« se ni u ovim novinama ne spominje.²⁶

24. Hrvatski državni arhiv (HDA): 01.1491 : OZNA ; 1827 : Okružni komitet KPH Bjelovar

25. Djelovanje Rafaela Bobana na području Podravine detaljnije je opisano u radu: Josip JAGIĆ, Biti vitez u NDH: Elementi biografije Rafaela Bobana, URL:<http://www.slobodnifilozofski.com/2016/03/josip-jagic-biti-vitez-u-ndh-elementi.html> Pristupljeno 01.07.2024.)

26. Digitalizirani arhiv Glasa Podravine 1950. – 2008., URL:<http://dkt.arhivpro.hr/index.php?doctype=1&vrstadak=1&year=2008> Pristupljeno

Nakon kapitulacije Italije u rujnu 1943. došlo je do značajnog preusmjeravanja vojnih snaga NDH i Wehrmachta iz sjeverne Hrvatske prema Dalmaciji radi zauzimanja što boljih pozicija na teritoriju koji je ranije Italija kontrolirala. Snage Narodnooslobodilačke vojske (NOV) su iskoristile novonastalu situaciju i organizirale niz napadačkih akcija na slabije branjenom teritoriju. U početku su organizirane diverzije na željezničku i telekomunikacijsku infrastrukturu, a nakon toga i složenije napadačke akcije. Uništena je važna željeznička linija između Koprivnice i Križevaca te je režim NDH prometnu komunikaciju s Mađarskom bio prisiljen provoditi zaobilaznim pravcem, linijom Križevci – Bjelovar – Kloštar – Koprivnica – Mađarska. Ubrzo nakon toga kreću i napadi na infrastrukturu u đurđevačkoj Podravini, a posebno nakon što je u rujnu 1943. formiran Bjelovarski partizanski odred. Sve ovo dovelo je do pada morala vojnih jedinica na strani režima NDH te se povećao priljev domobrana u redove partizana. Partizanske snage pojačano su grupirane na Kalniku i Ivančici te okolici Podravine pa dolazi do napada partizana i na jača uporišta. U drugoj polovici rujna snage NOV-a su zauzele Novi Marof i Varaždinske Toplice, a početkom listopada i Ludbreg. Koprivnica se tako našla u okruženju partizana te je bila prometno i komunikacijski odsječena od Zagreba i Varaždina. Čekao se trenutak kad će uslijediti i napad na ovaj grad, koji je za NDH i njemačku vojsku bio važan kao prometno središte ključno za komunikaciju iz središnje Hrvatske prema Mađarskoj. Nakon osvajanja Ludbrega partizani su uništavali sve prometnice, objekte i komunikacijske pravce prema Koprivnici, radi njenog potpunog odsijecanja. Ustaške vlasti imale su informacije o grupiranju partizanskih jedinica, no nisu mogle spriječiti ono što je ubrzo uslijedilo.²⁷ Članovi Štaba druge operativne zone bili su ponosni zbog činjenice što je Koprivnica sa 12.000 stanovnika bila jedan od većih gradova koje su partizani do tada osvojili. Značaj tog uspjeha bio je još veći ako se uzme u obzir činjenica da je taj grad bio važno željezničko čvorište, čijim je padom prekinuta željeznička veza između NDH i Mađarske.²⁸

„Podravska republika bila je kratkotrajna slobodna teritorijalna enklava koja je formirana krajem 1944. godine tijekom Drugog svjetskog rata na području Podravine, u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.“ (Dobrića, 1983.) Njezin nastanak vezan je uz uspješne

---

08.07.2024.)

27. DIZDAR, Razvoj, str. 23. – 26. ; DOBRILA Pepo, Prilozi, str. 131. – 142. ; DOBRILA Pepo, Život, str. 62. – 64. DESPOT, Vrijeme, str. 110. – 116.

28. DOBRILA PEPO, Život i rad, str. 572. – 574.

akcije partizanskih jedinica Narodnooslobodilačke vojske (NOV) protiv njemačkih okupacijskih snaga i njihovih domaćih suradnika, posebice ustaških i domobranskih jedinica. Krajem 1944. godine, partizanski pokret u Jugoslaviji bio je već znatno ojačan, a njemačke snage počele su se povlačiti pod pritiskom Saveznika i partizana. Podravina, koja je bila strateški važna zbog svoje blizine prometnim pravcima i rijeci Dravi, postala je područje intenzivnih borbi između partizana i njemačkih te ustaških snaga. „Podravska republika prestala je postojati nakon tri mjeseca partizanske vlasti. Srušena je nakon snažne ofenzive vojnih snaga NDH na područje Kalnika, Podravine i glavnih prometnica na tom teritoriju. Sam napad pod šifrom »Dubrovnik 2« započeo je 7. veljače 1944. a napadači su imali na raspolaganju 10.000 vojnika potpomognutih s 8-9 tenkova, dok su partizani teritorij branili s 2.500 vojnika. Ustaške snage brzo su prodirale te su već 9. veljače ušle u Koprivnicu i Ludbreg, te tijekom prodora počinile velike zločine u potkalničkim selima s većinskim srpskim stanovništvom. Uslijed ofenzive radi straha od osвете u zbjeg je s partizanima otišlo oko 2000 civila s područja Kalnika i Koprivnice.“²⁹

Unatoč kratkom trajanju, Podravska republika bila je važna simbolična pobjeda partizanskog pokreta jer je pokazala da su njemačke snage u povlačenju, a partizani sve jači. Na kraju, cijela Podravina oslobođena je u proljeće 1945., pred završetak rata, kada su partizanske snage i Sovjeti pokrenuli završne operacije protiv ostataka njemačkih snaga u Jugoslaviji. Podravska republika ostaje važan dio lokalne povijesti kao primjer uspješne borbe protiv okupatora, a simbolizira i snagu partizanskog pokreta na tom području. Isto tako, unatoč turbulentnoj prošlosti, Podravina danas simbolizira otpornost i prilagodljivost, ključne elemente potrebne za suočavanje s novim izazovima poput globalnih migracija i klimatskih promjena.

6. Zaključak

U povijesnom vojnom kontekstu podravsko područje uz Dravu, Muru i njihove pritoke nije do sada značajnije znanstveno proučavano kao cjelina i prostor od 16. do 20. stoljeća gdje su se ispreplitali brojni vojno kulturološki utjecaji. Podravina je kroz povijest bila strateški važno područje zbog svog položaja uz rijeku Dravu, koja je često

---

29

DOBRIĻA Pepo, Prilozi, str. 167. - 169. ; DIZDAR, Pregled razvitka, str. 5. - 7.

bila prirodna granica i ključna obrambena linija (Peters, 2004). Zbog toga su mnoge utvrde i obrambene strukture izgrađene duž Drave. Neke od važnijih utvrda bile su utvrda Đurđevac i utvrda Križevci, koje su služile kao ključne točke za obranu od osmanskih napada i drugih prijetnji. U radu su navedeni i razni utjecaji i prethodnih vojnih pohoda kroz stoljeća na Podravskom području. „Na temelju ovih društvenih povijesnih integracija moguće je objasniti svakodnevno ponašanje ljudi na ovom području, koji su relativno tolerantniji prema drugima kako na području kulture tako i običaja, na što svakako utječu topografske karakteristike, ali i činjenica da nastale veze nisu bile zasnivane na ratovanju već na nužnosti zajedničkog povezivanja radi stvaranja novih društvenih vrijednosti i neophodnih okolnosti za suživot.“³⁰

I danas se stanovnici regionalno osjećaju Podravicima gotovo isključivo na ovim područjima, iako i na prostorima uzvodno i nizvodno tamošnji stanovnici imaju izrazito jaku povezanost s rijekom Dravom. Nadalje, u 17. stoljeću gotovo je cijela Podravina bila u ulozi pogranične regije u odnosu na Osmansko Carstvo iz razloga što je istočni prostor oko Virovitice obuhvaćao Požeški, a područje sjeverno od rijeke Drave Kanjiški sandžak³¹ (oko Nagykanizse).

S obzirom na turbulencije koje su se stoljećima provlačile na Podravskom području i čiji su strani utjecaji ostavili poneki trag na običajima i kulturi ovog mirnog i pitomog kraja Republike Hrvatske, najvažnije je istaknuti kako Podravski kraj ipak nikada nije bio upitan je li on Hrvatski ili nije, od kada je suverene i samostalne Republike Hrvatske. I danas, tamo nema značajnijih utjecaja manjina, stranaca niti izrazito uvriježenih tuđica te je očuvan tijek i miran suživot Hrvata katolika sa onima koji to nisu.

S obzirom na povijesnu ulogu Podravine kao granice i obrambenog područja, moguće je povući paralele s današnjim pitanjima upravljanja granicama i sigurnosnim politikama u Hrvatskoj i regiji. Povijesna analiza Podravine može poslužiti kao vodič u razumijevanju suvremenih pitanja geopolitičkog značaja i regionalne otpornosti.

---

30. Digitalni arhiv Glasa Podravine 1950.-2008.. URL:

31. Sandžak, povijesna pokrajina na teritoriju današnje Srbije i Crne Gore. Sandžak. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 27.9.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/sandzak>

Literatura

1. Amstadt, J. „Die k. k. Militärgrenze 1522-1881.“ disertacija, Würzburg 1969.; str. 97.
2. Brozović, L. Građa za povijest Koprivnice, Koprivnica, 1978.
3. Despot, Z. Vrijeme Zločina, Zagreb – Slavonski Brod, 2007.
4. Digitalizirani arhiv Glasa Podravine 1950. – 2008., URL:<http://dkt.arhivpro.hr/index.php?doc-type=1&vrstadak=1&year=2008> (08.07. 2024.)
5. Dizdar, Z. Razvoj NOB-a u Podravini u 1943. godini, Podravski zbornik 9, Koprivnica 1983.
6. Dobrila, A. P. Život i rad u oslobođenoj Koprivnici (7. XI 1943 — 9. II 1944)., Sjeverozapadna Hrvatska u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji, Varaždin, 1976., str. 566. – 586.
7. Dobrila, A. P. Prilozi za povijesti NOB-a koprivničkog kraja, Koprivnica, 1983.
8. Feletar, D. „Podravina, Podravka“, Koprivnica, 1973.
9. Hietzinger, K. Bernh[ard] von: Statistik der Militärgrenze des österreichischen Kaiserthums; 3 sveska; Beč 1817., 1820. i 1823.; svezak 3, str. 15.
10. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/kvisling>
11. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/podravina>
12. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vlaski-statuti>
13. Hrvatska Podravina, Crtice iz hrvatske povijesti I, Povijesne rasprave, crtice i bilješke, Zagreb 1933. (Nakladna kuća „Dr. Feletar“ iz Koprivnice i Povijesno društvo Koprivnica objavili su pre-tisak 1997.).
14. Hrvatski državni arhiv (HDA): 01.1491 : OZNA ; 1827 : Okružni komitet KPH Bjelovar.
15. Karlovački mir. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 17.9.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/karlovacki-mir>
16. Kiszling, R., (1966). Die Einrichtung der österreichischen Militärgrenze; str. 179-185 (182) u: Mayer, Theodor (urednik): Südostdeutsches Archiv; 9. svezak; München 1966: “Der noch weit zurückliegende Warasdiner Grenzdistrikt blieb aber in seiner zurückgezogenen Lage erhalten. Durch ihn wurde das nicht-militärische Zivilkroatien, auch das Provinziale genannt, von dem östlich davon liegenden Zivlslawonien getrennt, was der von Agram aus gelenkten politischen Verwaltung einige Schwierigkeiten bereitete.”

17. Jagić, J., Biti vitez u NDH: Elementi biografije Rafaela Bobana, URL:<http://www.slobodnifilozofski.com/2016/03/josip-jagic-biti-vitez-u-ndh-elementi.html> Pristupljeno 01.07.2024.
18. Peters, M.S. „Varaždinska vojna krajina – Poseban razvoj jedne mikroregije u Podravini“, PODRAVINA Volumen 3, broj 6, str. 20., Koprivnica 2004.

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/<https://hrcak.srce.hr/file/116934> Pristupljeno 18.08.2024.
19. Petrić, H. „Pogranična društva i okoliš, Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću“. Meridijani Samobor, Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju Zagreb, 2012., 435 str.
20. Pleskalt, Ž. „Bjelovarske pukovnije na europskim ratištima 1756.-1918. godine“, Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, 1(2007), str. 111.-124.
21. „Podravski Zbornik 1984.“, Centar za kulturu - OOUR Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 1984.
22. Razgovor s povodom. Zdenko Balog i Nikola Žulj – autori monografije Križevci – vjekovi slobodnog kraljevskog grada – Grad i spomenici, prigorski.hr, preuzeto 20. kolovoza 2024.

<https://prigorski.hr/razgovor-s-povodom-zdenko-balog-i-nikola-zulj-autori-monografije-krizevci-vjekovi-slobodnog-kraljevskog-grada-grad-i-spomenici/>
23. Roksandić, D. „Triplex Conifinium“, Prilozi, 30, Sarajevo 2001., str. 43-61.
24. Rothenberg, G. E. Die österreichische Militärgrenze in Kroatien 1522 bis 1881; str. 107.
25. Sandžak. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 02.09.2024.

<https://enciklopedija.hr/clanak/sandzak>
26. Valentić, M. Vojna krajina i pitanje njezina sjedinjenja s Hrvatskom 1849. - 1881.; Zagreb 1981.; str. 152.-166.
27. Vojna enciklopedija, Slobodna teritorija u NOR naroda Jugoslavije, knjiga 8, Beograd, 1974., str. 676. – 679.

The Podravina region viewed through the military lens from the 16th to the 20th century

Abstract

This paper aims to explore and conduct a detailed analysis of the historical military influences on the development of the Podravina region and its inhabitants from the 16th to the 20th century. Located along the Drava River, Podravina has historically played a crucial strategic role in Croatia's history, serving as a borderland and a zone of conflict among various political and military entities. The region's geographical significance has significantly shaped its historical trajectory, as military forces traversing this area have profoundly impacted its demographic, cultural, and economic dimensions. Over the centuries, the evolution of military strategies, organizational structures, and technologies required numerous adaptations, often testing the region's resilience and ability to maintain its identity and sovereignty. This paper focuses mainly on Koprivnica, Ludbreg, and Đurđevac, pivotal centers in military and socio-cultural processes. By examining these aspects, the study aims to connect the historical significance of Podravina with its contemporary relevance, highlighting the enduring influence of military interactions on the development of this unique region in Croatia. Researching the historical role of Podravina provides a foundation for understanding contemporary geostrategic challenges and the importance of regional security.

Keywords: authoritativeness, historical overview, influences, military perspective, Podravina region,